

C A P V T D E C I M V M O C T A V V M.

- N**illa hora accesserunt discipuli ad IESVM, dicentes: Quis putas maior est in regno caelorum? Et aduocans IESVS paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum. Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno caelorum. ¶ Et qui susceperit unum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizauerit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. ¶ Vae mundo ab scandalis. Neesse est enim ut ueniant scandala. Veruntamen uae homini per quem scandalum uenit. ¶ Si autem manus tua, uel pes tuus scandalizat te, abscede eum, & proiice abs te. Bonum tibi est ad uitam ingredi debile uel claudum, quam duas manus, uel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Bonum tibi est unum oculum habentem in uitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. ¶ Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis, quia angeli eorum in caelis semper uident faciem patris mei qui in caelis est. Venit enim filius hominis saluare quod perierat. ¶ Quid uobis uidetur? Si fuerint alicui centum oues, & errauerit una ex eis, nonne relinquit nonagintanouem in montibus, & uadit quaerere eam quae errauit? Et si contigerit ut inueniat eam, amen dico uobis, quia gaudet super eam magis, quam super nonagintanouem quae non errauerunt. Sic non est uoluntas ante patrem uestrum qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis. ¶ Si autem peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos: ut in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiae. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. ¶ Amen dico uobis, quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo: & quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo. ¶ Iterum dico uobis, quia si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quaecumque petierint, fiet illis a patre meo, qui in caelis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. ¶ Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Dicit illi IESVS: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. ¶ Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis. Et cum coepisset rationem ponere, oblatum est ei unus qui debebat ei decem milia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus eius uendari, & uxorem eius, & filios, & omnia quae habebat, & reddi. Procidens autem seruus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus

autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egressus autem seruus ille, inuenit unum de cōseruis suis, qui debebat ei centum denarios, & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidēs conseruus eius, rogabat eum dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autē noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Vidētes autē conserui eius quæ fiebant, contristati sunt ualde, & uenerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerāt. Tunc uocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me. Nōne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quousq; redderet uniuersum debitum. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris.

ANNOTATIONES BREUES XXXI. CIRCA LITERAM CAP XVIII.

1	Quis putas τις ἄρα	19	mancum alicui * ἀνθρώπων	πεσὼν οὖν procidens igitur & infra.
2	maior μείζων	20	homini eam quæ errauit δὲ πλανώμενον	40 orabat προσεκύνει adorabat
	cōparatiuus pro su & infra. (perlatiuo		eam quæ errabat	40 dicens
2	paruulum παῖδιον	21	super eam ἐπ' αὐτῆς	* κύριε Domine
	puellum & infra.	25	super ea lucratus eris ἐκέρδησας	41 debitum δὲ δάνηον mutuum
7	susceperit — unum		lucratus es	43 conseruus eius * εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ
8	de pusillis τῶν μικρῶν	26	stet σαθῆ	ad pedes eius
	& infra.		consistat	44 rogabat παρεκάλει
9	in collo εἰς τὸν τράχηλον	27	Si autem * καὶ δὲ	obsecrabat.
	ad collum	29	ligata — &	& infra.
9	in profundum ἐν τῷ πελάγει	29	soluta — &	48 nequam πονηρὲ
	in profundo	36	ponere συνᾶραι	48 debitum * εἰκείνην
11	homini * ἐκείνῳ	37	talenta ταλάντων	48 debitum * αὐτῷ
	illi		talentorum	sibi
12	eum αὐτῶ	39	reddi ἀποδοθῆναι	52 uestris * τὰ ἡσχημένα αὐτῶν
	ea		soluionem fieri	delicta eorum
12	debilem κωλύον	39	procidens autem	

COMMENTARIUS IN CAPVT XVIII.

Um Petrus statērem pro domino, & pro se tributorū exactoribus obtulisset, & nō pro alijs discipulis: ipsi scire uoluerunt aut ob hoc, aut ob aliud, an dominus uellet aliquē inter eos fore maximum in regno celo rum: ut

rum: ut ostēdit Matthæus, dicēs. ¶ In illa hora accesserūt discipuli ad IESVM, dicētes: 172
 ¶ Quis putas maior est in regno cœlorū? Et aduocās IESVS paruulum, statuit eum in
 medio eorū, & dixit: Amē dico uobis, nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli,
 nō intrabitis in regnum cœlorū. Quicūq; ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic
 est maior in regno cœlorū. ¶ Exemplo pueri, in quo est sola simplicitas, ac innocētia
 uitæ, & nulla honoris, diuitiarum, aut luxus cupiditas, docuit eos dominus spiritualē
 apathian, quia uero in eis adhuc uiuebat ambitionis affectio, ait illis, nisi cōuerterētur,
 & omnem carnalē affectum exuerēt, & efficerētur pueri spiritu, ipsos nō esse intratu
 ros in regnū cœlorū: per quod hic summæ beatitudinis regnū intelligit. Hoc unum
 habēt pueri ætate, cum sint simplices, bene uoli, innoxij, & maxime mites: qđ sine ulla
 cōcupiscētia ac sollicitudine uiuūt: omni cura in prouidētia parentū reiecta, erga quos
 summe se humiliant, & ad quos totum suum ferunt amorem. Tales, pueros spiritu ef
 fici oportet erga deum omnium patrem, ita ut in simplici, beneuola, & innoxia ad oēs
 uitæ conuersatiōe, & summa mititate spirituali uiuētes, nullos nisi necessarios, & eos
 dem innocuos affectus habeant: quales cognoscimus dominū habuisse, qui esuriit, si
 tiuit, lassus fuit, compassus est, lachrymatus est, dilexit: & hoc pura, sancta, & secundū
 deum, & qua nulla uerior esse potest dilectione. Nulla quoq; sollicitudine terrenorū
 torqueantur, sed plenissime in uniuersorū patris prouidētia fidant, & erga eum maxi
 me omnium se humiliēt, & ad illum solum totus eorum feratur amor: illum quærāt,
 illum suspirēt, illum toto mentis affectu amplexentur. Qui autē tales sunt, & hic in ter
 ris sunt maximi in regno CHRISTI: & in cœlo sunt futuri maximi in regno eiusdem
 cœlesti. Nec sola illa spiritualis humilitas domino placet, sed & ea quæ in puerili ætate
 illius est uestigiū. quod intelligitur per id, quod indicāte Matthæo, subdit dominus,
 ¶ Et qui susceperit unum paruulum talē in nomine meo, me suscipit. Qui autē 173
 scādalizauerit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspēdatur mola
 asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. ¶ Suscipit paruulum talē
 in nomine CHRISTI, qui susceptū educat in timore & amore CHRISTI, & deifor
 mem uera imitatione CHRISTI uitam edocet, ac tandem de terreno carnaliq; puero
 facit cœlestē, spiritualeq;. & qui sic suscipit, CHRISTVM suscipit. Sed qui aliter susci
 pit, id est qui uias uitæ CHRISTI contrarias edocet, puerū scādalizat: quicūq; autē hu
 iusmodi puellum simplicē, beneuolū, innocentē, purum, mitem, humilē scādalizat,
 & maxime si iam credat in CHRISTVM, & in filiū dei regeneratus sit, adeo grauiter
 peccat, quod expedit ei ut suspena ad collū eius mola asinaria, id est mola inferiore,
 quam ὄνομα uocant, aut mola quæ asino circūagēte uerti soleat, demergeretur in pro
 fundo maris: nā alioqui peccati pondere in profundo barathri demergēdus est. Qua
 propter dicēte Matthæo exclamat dominus, dicēs. ¶ Væ mundo ab scandalis. Necel 174
 se est enim ut ueniant scandala: ueruntamen uæ homini, per quem scandalum uenit.
 ¶ Quia prius dictum est: Si quis scādalizauerit unum de pusillis istis qui in me cre
 dunt. nūc subdit dominus: Væ mūdo ab scādalis. Væ, dolētis est exclamatio, & incre
 pationis nota, ut effugiatur dei maledictio. Expectanda igitur dei maledictio (nisi resi
 piscat) mundo, id est hominibus mundanis, ob scādala quæ perpetrant, scādalizando
 tam uiros quàm mulieres, tam iuuenes quàm adultos, & eos maxime qui in CHRI
 STVM credunt. Necesse est ut ueniant scandala, attēta primum dæmonū malitia, de
 inde hominū astu maligni corruptorū: qui à primo parente per ipsum similiter dece
 pto descēdunt. Etenim attēta malitia diaboli, & inuidia, qua erga hominē flagrabat,
 necesse erat ut per eum ueniret scandalum: scādalizaretq; Adam, tentādo ipsum ut
 faceret contra diuinū præceptū: at necesse nō erat, ut Adam peccaret. Sic quæ sanctū
 puerum Ioseph tētabat ad peccandū, scādalizabat eum: at ipse non peccabat. Et qui
 sanctam uirginē sollicitat ad turpitudinē cōmittēdā, scādalizat, offenditq; eam, etiam

puritate & innocentia capeissentem, certum est. Et uel hac ratione ad eiusmodi reuerentiam esse habendam nos instruit dominus: quod eos deus tanta prouidentia dignatus est, ut angelos puritati eorum conseruandae praefecerit: & angelos quidem non refugas, non malos, sed uerè beatos: utpotè qui semper uident faciem patris, qui in coelis est: quod est uerè esse beatum. Quare si eos, aut quemlibet eorum contemnis, scandalizas, offendis: angelos eorum contemnis, scandalizas, offendis. Tot autem sunt modi scandalizandi: quot modi ad peccandum, diuinumq; transgrediendū mandatum alliciendi. Sed quare uult dominus ne paruuli contemnantur, ne angeli eorum offendantur, & ne pariter in illis deus cōtemnatur simul & offendatur? Sanè ut genus humnū quod perierat, saluetur. Porrò tanta fuit filio dei cura, ut perditum hominē recuperaret: ut de coelis, relictis agminibus coelestibus, in deuiā mūdi descenderit. Et ad quidnam aliud, nisi ut hominū genus requireret: quod hic per ouem perditam quidem, ac errantem intelligitur? Quod referante Matthæo, hac parabola nobis aperit dominus, dicens. ¶ Quid uobis uideatur? Si fuerint alicui centum oves, & 177
 errauerit una ex eis, nonne relinquit nonagintanouem in montibus, & uadit quærere eam quæ errauit? Et si contigerit ut inueniat eam: amen dico uobis, quia gaudet super ea magis, quàm super nonagintanouem quæ non errauerunt. Sic non est uoluntas ante patrem uestrum qui in coelis est, ut pereat unus de pusillis istis. ¶ Hoc fecit ipse dominus. Is, cuius sunt centum oves, deus. Centum, numerus plenitudine denaria in seipsum ducta, perfectus. Oves, intellectuales, rationalesq; creaturæ. Nonagintanouem, coelestes intelligētiæ, quæ ad plenitudinis suæ integritatē una deficiūt. Ouis errans, genus humanum. Montes, coeli. Requirens ouem errantem, deus, filius dei. Inuenire eam, est eam ab errore in cœtū coelestium reuocare. Gaudiū, magnā ex primit erga nos dei uolentis, ut saluemur, benignitatē: cuius tantum abest, ut uolūtas sit, ut humana creatura, genusq; humanum, quod ad implēdū coelestē laudatiū deū, chorū factum est, pereat: ut ne unum quidem ex paruulis, qui in CHRISTVM credunt, perire uelit. Sic (inquit) non est uolūtas ante patrem uestrum qui in coelis est, ut pereat unus de pusillis istis. Imitatione igitur superboni dei ouem perditam requirentis ad salutem, fratres nostros errantes requirere debemus, ut reuocemus eos ab errore ad uitā. Quod per Matthæum cognoscimus, aperientem dominū, sic nos edocentem. ¶ Si autem peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecū adhuc unum uel duos: ut in ore duorū uel trium testium stet omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiae. Si autem ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. ¶ Certè qui requisitus est à deo, ut reuocatus collocaretur in caelo, peccauerat in deum: sic eum qui peccat in te, require, ut reuoces ipsum ab errore, ut sis superboni dei imitator. Require dico per charitatem, ad faciēdam dei uoluntatem, qui ne unum quidem perire uult, & ipsius qui requiritur, salutis gratia. Ac primum quidem per te ipsum solum, manifestādo illi errorem suum, & admonendo eum ut deo satisfaciāt: quod est fraternæ charitatis officium. Quod si sic non respiscat, adhibe maiorem diligentiam adiuncto tecum per charitatem, sola dei offensi, & salutis fratris ratione habita, uno aut duobus, qui te ad reuocandum eum ad uitam adiuuent: imitando bonitatem illam uerè diuinam, quæ & per se, & sibi adiunctis prophetis, apostolis, & sanctis uiris, requirit eos qui ipsam offendunt. Quod si necdum te audiat, dic ecclesiae: id est ijs q; in spiritualibus praesunt, & id sola charitate, ut à morte reuocare possis fratrem ad uitam, etiam his adhibitis testibus, qui tecum per charitatem laborarāt, ut saluarent eum: quatenus tantomagis studeat ecclesia illum inducere ad satisfaciendum deo, id est respiscendum. Si primo te audiat, id est hortatu & admonitiōe charitatis tuæ, respiscēdo desistat à peccato, & satisfaciāt, reconcilieturq; deo: per te es lu-

cratus deo fratrem tuum. Si uero adhibito uno uel duobus, es cum lucratus deo per illos. Si tandē per præsides ecclesiæ, es etiã eũ lucratus deo per ecclesiã. Quod si hac uniuersa adhibita diligētia contēnat uitam emēdare, agnoscere culpam, & deo satisfacere: similis est illi, qui neq; deum per se, ipsum requirentē, neq; adiunctis sibi prophetis & apostolis, neq; uniuerso sanctorum suffragio audit, sed cōtemnit: & ideo sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus, id est prorsus alienus à tuo consortio. Nec solum à tuo alienus esse debet, sed & testium & ecclesiæ consortio: ut & ille à dei & prophetarum & sanctorum omniũ contubernio alienus est. Et quomodo etiã cum eo tibi confortium esse posset, qui usqueadeo dei cōtemptor est, & à deo alienus: Quod referante Matthæo per id quod subdit dominus, intelligimus, cum ait. **¶** Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis super terrã, erunt ligata & in cœlo: & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. **¶** Qui peccat in fratrem, & non audit eum in charitate monētem: qui non audit in super unũ aut duos cum eo, zelo charitatis illi adiunctos: qui tandē nō audit ecclesiã, peccati reus est, & peccatum eius ligatum in terra & in cœlo, in terra quidē: quia in charitate requisitus & admonitus satisfacere deo peccatum agnoscendo, renuit. in cœlo uero: quia in terra nullus illi peccatũ soluit, sed nec soluere potest: qui autē non soluit, alligat, id est ligatum dimittit: quare & ligatum manet in cœlo. Quod si resipiscat, peccatũ agnoscendo, & deo iuxta ecclesiã, id est euangelij ritum satisfaciēdo, solutio peccati super terrã illi negari non potest: quare & peccatum eius reuera solutũ est & in cœlo. Nam si homo charitate præditus, resipiscenti tanquam dei minister peccatum dimittit, & exultat, & gaudet animo de mortuo ad uitam redeunte: multo magis deus, qui infinitæ charitatis est & misericordiæ, peccatum dimittit, & fit in cœlo gaudium incredibile super illo peccatore resipiscēte, & ex morte reuiuiscēte. Sed forsitan hic petas, quid est peccare in fratrem: Frater hic dicitur, q̄ spiritualis homo est: non est autē spiritualis sine uiua fide, spe, & charitate. Et quicunq; ante talē manifeste trāscreditur dei mandatũ, facit q̄ siue illi siue alij cuiuscunq; offenso deo, iniuriã, peccat in fratrem, qui habita ratione offensæ dei, ob quam ipsemet maxime offenditur & dolet, charitate cogitur admonere fratrem suum propriæ salutis, ut à morbo illo animæ, qui mortē inducit, saluetur: & nō moriatur, sed uiuat. Sed dices: Quid si quis peccator fuerit, & forte maior q̄ alter qui ante ipsum peccat: nunquid aggrediatur corripere illum: Quid etiã si frigidus sit, & charitatis expertus: Probet se ipsum homo: nã si peccator fuerit, minime aggredi debet, prohibēte domini sententiã: Et ecce, inquit, primũ trabē de oculo tuo: sed id tētando, hypocrita esset, temerarius, & præsumptor. Si uero sine charitate, quomodo esset correctio fraterna, quam sola dei operatur charitas: Ad uiros igitur spirituales & perfectos hic sermo dei est. Spirituales ergo, quem zelus offensæ dei ducit pariter & charitas, aggrediat. Sed quē: Eum certē, ad quem possit esse charitas. Is autē est spiritualis: sed qui ideo à spiritu lapsus est, aut labitur, quia nō habet qui ipsum erigat ad spiritum. Ad eum igitur qui cognoscit non recipere charitatis consiliũ, nō audire ecclesiã quia iam sit ut Ethnicus, & publicanus, non est accedendum, & si iugiter hic peccet in fratres: quia admonitio charitatis nō tã prodesset, quàm noceret. Sed addes: Esto ij adeundi sint cum peccat, de quibus quod resipiscēt spes est: sed si peccet aliquis eorum in me, aut coram me offendendo etiam grauius deum: & solus id noscam, & me monētem audire contemnat: debone secretum eius peccatum prodere, dicēdo alijs quos adhibebo mihi adiutores, aut ecclesiæ præsidentibus: Quidni: modo id faciã, non ut detrahas, nō ut infames (hoc enim inuidiã, maleuolentiã, & odij esset) sed sola charitate, ut eũ deo lucreris. Nonne si frater secretũ in corpore morbũ patitur, quem cognoscis: cum per te sanare nō possis, alios per charitatem, id est peritos corporis medicos adhibes, quibus secretum illũ morbum detegis, & non peccas, ut amici corpus sanes: quãto magis id facere debes per charitatem,

per charitatem, cum medicos animæ cognoscis, ut animam fratris salues: id est à mortis periculo liberaes: Nun quid cum secretus corporis morbus probis medicis detegitur, infamatur patiens? Quid times mundi infamiã, & non times deo perire animã: Times perire famam, & non uitam æternam, etiam ubi non est timendum? Quomodo enim periclitaretur fama, ubi est charitas? O timor stolidissimus, Nonne uides dominum de spiritualibus loqui, quales esse debent omnes Christiani: qui cū bonitate polleant, & ferueant charitate, fidelissimi sunt animarum medici: & apud quos detecto morbo, nihil est infamiæ periculi, sed spes maxima salutis & auxiliij: Ergo quicumque spirituales fuerint, sequatur euangelium: nihil timeant, audientes CHRISTVM. Si ergo uidero fratrem meum, id est spiritualē uirū, & ad quem charitatē habeam (ut enim caro carnales, sic charitas spirituales efficit fratres) si uidero inquam fratrem meum sic delusum carne, mundo, aut dæmonio, ut infatuari cœperit, aut iam infatuatus dementatus ue sit amore uesano cuiusdã affinis meæ, & in hoc in me peccauerit: cur non per me ipsum corripiam, ut eum deo lucrer? Quod si per me non possim, cur nō in charitate duos mihi adhibeam? Si uero nihil proficiamus, cur nō tandē patri spirituali uni, uel pluribus, ut expedire uidebit, habita solū offensæ in deum, & salutis fratris ratione, illud & in charitate & secreto detegamus: ut fratris aut utriusq;, id est fratris & sororis de morte ad uitam reuocatio fiat? Optimum autē est (si fieri possit) peccatū præuenire: si non possit, elaborandū de medio fornacis Babylonis, & diaboli incendio eū liberare: adeo ualida esse debet in cordibus fidelium fraterna charitas. Sed esto lapsus frater sic langueat, ut neq; fratrem solitariū audiat, neq; comitatum adiunctū, neq; demum ecclesiam ipsam, & sit iam ut Ethnicus & publicanus: nūquid tunc omnino desperandum est de salute ipsius? Nequaquã, si perseuēret fraterna charitas. Quia sic deus est charitatis amator, ut si perseuēret pro eo in spiritu charitatis orātes, ad quod homines eum inducere nō potuerūt, ipse deus qui summè potens, & summè bonus est, per se inducturus sit. Quod ex his intelligere possumus, quæ Matthæus subdit, inducens IESVM loquentē, & quæ sequuntur dicentem. **¶** Iterum dico uobis, quia si duo ex uobis consenserint super terram de omni re quancunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres cōgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. **¶** Si duo uerè fideles in nomine domini congregati conspicerent, conueniant, consentiantq; super terram, de re qualibet quam petierint, exaudiet eos pater cœlestis. Quare si in nomine domini, qui est salus nostra, & qui omnes uult saluos fieri, conueniant, postulant es erranti resipiscendi gratiam cōcedi, quod est charitatis opus, exaudiet eos pater cœlestis, dabitq; eis quod petēt: quanto magis si tota oret ecclesia: Et quare? Quia dominus noster in medio illorum est, illius charitatis & autor & exauditor. Iuuari ergo errantes lapsiq; possunt, etiam si humanis consilijs & correptionibus hætenus nō paruerint. Vultq; dominus illis afferri & afferre opē, cū pollicetur uel duorum in suo nomine cōgregatorum cōsentiētium, idēq; poscētium, exauditiōē. Et hoc est ultimum ex charitate nostra ad saluādum fratrem confugium. Quæ cum audisset Petrus, sciscitatus est à domino quoties in se peccanti fratri remitteret offensam: ubi uidelicet correptus uel à se solo, aut à se & paucis, aut ab ecclesia resipisceret, susciperetq; uitæ emendationē. Quod tāgit Matthæus, subdēs. **¶** Tunc accedēs Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? usq; septies? Dicit illi IESVS: Nō dico tibi usq; septies, sed usq; septuagies septies. **¶** Videbatur multum esse Petro, quod delinquenti in se fratri remitteret septies super terram: ut qui parū cognosceret erga nos benignitatem diuinam, quam nos oportet imitari: tamen si copiosissima sit, non angusta, non arc̄ta. Ideo iure optimo corripit eum simul & docet dominus, & cum ipso nos pariter omnes, dicēs: Nō dico tibi usq; septies, sed usq; septuagies septies (qui numerus ascēdit ad nonagies, & quadringies).

genties) id est toties quoties uoluerit resipiscere, emendationēq; recipere, & iuxta legem gratiæ ad deum redire: nō enim misericordiā dei termino ullo clauditur. Quare etiā si decies millies in nos, aut coram nobis peccarent homines, nobis aut alijs, in deo offenso, offensis, ipsis siue ex seipsis ueniam petentibus: id est satisfacere, & ad deū redire utcunque possint fatagētibus: siue nobis quoquo pacto emendationē eorū procurantibus, & ipsis iam sanis resipiscendi acquiescētibus cōsilijs, remittere debemus: & id ex charitate, si uolumus diuinā in nos & in omnes clementiæ esse imitatores. Et quid est quod uult nos imitatiōe sua toties fratribus nostris remittere, nisi qd' declarat se miserationū fontem, ac ueritatē ipsam esse: cum uelit nobis etiam infinities peccantibus, si id fieri posset, modo resipiscamus, remittere: & reuera remittat eandē nobis, quam prius donando charitatem. Et nos itaq; ad eos eādē quam prius seruire charitatem, modo uerē resipiscant, & idem consortium retinere debemus. Remittamus igit, si uolumus, ut supra dictū est, esse imitatores diuinā in nos & in oēs clementiæ, cui semper sine ulla cōparatione nos omnes plura debemus, quæ ab eo nobis remitti uolumus, quā possint nobis fratres nostri debere. Quod sequēti parabola, recitante Matthæo, aperit dominus, dicēs. ¶ Ideo assimilatum est regnum cœlorū homini regi, qui uoluit rationē ponere cum seruis suis. Et cū cœpisset rationē ponere, oblatu est ei unus, qui debebat ei decē milia talenta. Cum autē nō haberet unde redderet, iussit eum dominus eius uenūdari, & uxore eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi. Procidēs autē seruus ille, adorabat eum, dicēs: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei. Egressus autem seruus ille, inuenit unum de cōseruis suis qui debebat ei centum denarios: & tenens, suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidēs conseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebant, contristati sunt ualde, & uenerunt, & narrauerunt domino suo omnia quæ facta fuerāt. Tūc uocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniā rogasti me. Nōne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet uniuersum debitū. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris. ¶ Regnum cœlorum, regnū CHRISTI. Homo rex, deus, pater noster cœlestis. Serui debitores, peccatores. Incipit rex ponere rationem cum seruis, cum nunc terrore mortis, nunc flagello conscientiæ, nunc gehennæ metu, aut consimilibus, ad cogitandum dissipationem gratiarum, & peccata commissa compellit. Debita, gratiæ restituendæ, & earum opera. Seruus oblatus, magnus peccator. Decem milia talentorum, debita, gratiæ dissipatæ, & earum opera: in quorū locum suffecta sunt peccata in deum grauiā & multa. Iussio uenūdationis ipsius, & uxoris, & liberorum, & uniuersorum quæ habebat: comminatio diuinæ iustitiæ, perditionis & animæ, & corporis, & omnium potentiarum, & operum. Quod procidit seruus, humiliātis se peccatoris est signum. Quod promittit omnia se redditurum, resipiscētiā pollicetur, uitæq; emendationem, & iuxta diuinæ legis sancitā satisfactionē. Quod ad solā precē dominus misertus est eius, & ipsum absoluit, & omne debitū, cum tantū esset, illi remisit atq; donauit, magnā & ineffabilē erga peccatores se humiliantes, & resipiscere uolentes, clementiā dei, miserationēq; ostēdit. Egressus seruus intelligit, cū liberatus est à periculo, ut à graui infirmitate, flagello cōscientiæ, metu gehennæ, aut similibus. Cōseruus q; debebat ei centum denarios, is est qui in eum peccauerat, eratq; ei in aliquo debitor. Centū denarij, leuiā & pauca in hominē ob offensionem in ipsum cōmissam debita, respectu eorū quæ deo debent. Quid enim denarius ad talentum, & quid centū ad decē milia: Suffocatio, seueram

seueram exactionem designat. Idem & carcer. Quod cōseruus procidit, & pollicetur se redditurum debitum, humiliationem, & promissionem satisfaciendi homini significat. Conserui qui contristati sunt, angeli dei, cōserui indigna passi, & pro uirili fratri satisfacere uolentis, deo offerentes memoriam: contristantur enim angeli, quādo contra diuinam imitationem, à qua ipsi nunquam egrediuntur, nō nihil homines moluntur. Seruus ille crudelis, & immisericors, & nequaquam diuinā æmulatus misericordiam, uocatur à domino suo per mortem. Ira domini eius, diuina uindicta est. Tortores, demones, & pœnæ ultrices. Locus tormētorum, infernus, unde nunquam quisquam est exiturus, si sit inexprabile delictum: aut debitum tale, pro quo pœnis satisfieri non possit: alioqui enim satisfactoriæ pœnæ putantur. Sic deus nihil de quo non sit satisfactum, uel in hoc uel in altero mundo, sinere uult inultum. nisi enim aliquando misericordiæ dei, & iustitiæ eius posset esse satisfactum, non diceret: Tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet uniuersum debitum: ubi illud, quoadusq; tempus satisfactoriæ pœnæ designare uidetur. Ex quo etiā loco, purgationum loci coniectura sumitur. Ex his, quantum deus indulgit, patere potest parabolæ mysterium. Ex qua colligere possumus, deum adeo uelle nos erga fratres esse misericordiæ suæ æmulatores: quod nisi remittamus eis etiam ex animo quæ in nos peccant, exigua nimirum & pauca: neq; nobis remissurus est, quæ in eū peccamus, grauiā quidē, & multa: neq; aliter orandū præcepit, ut ipse remittat nobis debita nostra, nisi sicut remittimus debitoribus nostris: quibus qui fieri posset, ut non remitteremus peccata, quæ deus petentibus remisit. Simus ergo inuicē misericordes, ut à cœlesti patre nostro, cuius miseratōes super oīa opera eius, misericordiā per filiū eius dominū nostrū consecuti, ipsum *Psal. 144.* cum eodē & spiritu sancto glorificemus, & nunc & in omnia secula seculorū. Amen.

CAPVT DECIMVM NONVM.

- H**ic factum est, cum consummasset IESVS sermones istos, 183
migravit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ trans Iordanē:
& secutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi. ¶ Et ac 184
cesserunt ad eum Pharisei, tentantes eum, & dicentes: Si
licet homini dimittere uxorem suam quacunq; ex causa?
Qui respondēs, ait eis: Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, ma-
sculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrē
& matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Itaque iam
non sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus coniunxit, homo nō separet.
10 ¶ Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dari libellum repudiij, & dimit- 185
tere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis uestri permisit uobis
dimittere uxores uestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem uobis,
quia quicūq; dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxe-
rit, mœchatur. Et qui dimissam duxerit, mœchatur. ¶ Dicunt ei discipuli 186
15 eius: Si ita est causa hominis cū uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis:
Non omnes capiunt uerbū istud, sed quibus datū est. Sunt enim eunuchi,
qui de matris utero sic nati sunt. Et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hoībus.
Et sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorū. Qui po-
test capere, capiat. ¶ Tūc oblatis sunt ei paruuli, ut manus eis imponeret, & 187
20 oraret. Discipuli autē increpabant eos. IESVS uero ait eis: Sinite paruulos